

Krystyna Chałas, *Optymalizacja szans edukacyjnych młodzieży gimnazjalnej – perspektywa aksjologiczna. Badania w działaniu. Z doświadczeń Towarzystwa Gimnazjów Poszukujących z Małych Miast i Wsi*, Warszawa: Oficyna Drukarska Jacek Chmielewski 2012, ss. 235.

Reformująca się szkoła potrzebuje dialogu, łączenia teorii pedagogicznych z praktyką edukacyjną oraz poszukiwania nowych rozwiązań zwiększających efektywność pracy wychowawczo-dydaktycznej. W ten dyskurs doskonale wpisuje się książka Pani Profesor Krystyny Chałas.

W obszarze swoich zainteresowań Autorka postawiła funkcjonowanie gimnazjów ze środowisk wiejskich i z małych miast. Od początku wprowadzenia tego nowego ogniwa do struktury systemu oświatowego w Polsce starała się dostrzec szanse dla szkoły wiejskiej tam, gdzie większość widziałaby zagrożenia. Przedstawiona praca jest zwięźczeniem wieloletnich prac eksperymentalno-wdrożeniowych prowadzonych przez Autorkę. Terenem prac było zarejestrowane 31.08.2000 r. Towarzystwo Gimnazjów Poszukujących z Małych Miast i Wsi, nad którym opiekę merytoryczną objęła i pełni ją do dnia dzisiejszego Pani Profesor Krystyna Chałas.

Publikacja ta jest wspaniałym połączeniem przedstawienia szkoły wiejskiej, szans kształtowania jej tożsamości i rozwoju w perspektywie aksjologicznej, wykorzystania metody projektów jako czynnika intensyfikującego proces uczenia się gimnazjalistów oraz przedstawienia realizacji badań w działaniu nad optymalizacją szans edukacyjnych uczniów. Główny problem, jaki postawiła sobie Autorka, brzmi: w jaki sposób zoptymalizować warunki stwarzające szanse edukacyjne gimnazjalistów ze szkół wiejskich i małych miast?

Rozwiązanie tego problemu zawarte zostało w siedmiu rozdziałach książki.

W rozdziale I zaprezentowany został teren badań, tj. Towarzystwo Gimnazjów Poszukujących z Małych Miast i Wsi (TGPzMMiW), jego historia, cele i zadania oraz specyfika pracy.

Rozdział II wprowadza czytelnika w istotę badań w działaniu oraz ukazuje ich implikacje dla badań realizowanych w TGPzMMiW. Zostały tu zaprezentowane założenia metodologiczne badań, w tym cel badań i problemy badawcze. Przedstawione zostały także teoretyczne przesłanki budowanego i wdrażanego programu działań pedagogicznych. Za główne teoretyczne punkty odniesienia przyjęto teorię personalizmu pedagogicznego, teorię środowiska wychowawczego ze szczególnym uwzględnieniem wartości środowiska lokalnego oraz teoretyczne przesłanki metody

projektów. W dalszej kolejności przedstawiony został program optymalizacji szans edukacyjnych, na który składały się takie przedsięwzięcia, jak nauczanie przez projekty, wychowanie ku wartościom wiejskim, edukacja aksjologiczna i wychowanie ku wartościom „opisującym” osobę ludzką oraz sposoby realizacji programu.

W rozdziale III podjęte zostało zagadnienie nauczania przez projekty w aspekcie szans edukacyjnych. Przybliżona została w nim istota metody projektów oraz szanse, jakie stwarza w procesie kształcenia. Zawarte zostały także obszernie opisy zrealizowanych projektów ze szczególnym uwzględnieniem projektów zorientowanych na aktywność poznawczą, projektów dynamizujących aktywność społeczno-kulturalną oraz projektów zorientowanych na aktywność poznawczą. W opisach tych czytelnik znajdzie wiele interesujących pomysłów pracy dydaktyczno-wychowawczej, które mogą stać się inspiracją do podejmowanych własnych działań innowacyjnych.

Rozdział IV wprowadza czytelnika w tematykę aksjologiczną. W sposób szczególny została tu zwrócona uwaga na wartości wiejskie, które są czynnikiem integralnego rozwoju wychowanka i według Autorki muszą być uwzględnione w projekcie pracy pedagogicznej. Wychowanie ku wartościom wiejskim, takim jak: godność rolnika, rodzina wiejska, praca na roli, gospodarstwo rolne i domowe, stanowi szansę odkrywania wiedzy przyrodniczej i identyfikacji ze środowiskiem. W rozdziale tym czytelnik znajdzie zarówno teoretyczne ujęcie wartości wiejskich, ich pojęcie i rodzaje, jak również szereg interesujących opisów form pracy dydaktyczno-wychowawczej, które wykorzystując w swoich założeniach odniesienie do wartości wiejskich podnoszą efektywność pracy nauczyciela z uczniami. Można tu znaleźć ciekawy program obozu przyrodniczego oraz pomysły na konkursy zorientowane wokół wartości wiejskich. Wśród opisów konkursów są przykłady prac eksperymentalno-badawczych uczniów w zakresie przyrody, prac literackich i prac plastycznych. Warto dodać, że ta forma pracy z uczniami uzdolnionymi na stałe wpisała się w działalność TGPzMMiW, a jej efekty są zawarte w wielu odrębnych publikacjach, np. w 10 edycjach książki *Świat wiejskich wartości źródłem mojego wzrastania* zawierających literackie prace konkursowe oraz w 9 edycjach książki *Praca naukowo-badawcza gimnazjalisty* prezentujących prace eksperymentalne uczniów w zakresie przyrody. Szczegółowy wykaz tych publikacji i autorów prac konkursowych znajduje się w załączniku do omawianej pozycji książkowej.

W rozdziale V kontynuowana jest tematyka aksjologiczna. Tym razem Autorka skupiła się na wartościach „opisujących” osobę ludzką, takich jak: godność człowieka, mądrość, wolność, odpowiedzialność, zdolność do miłości, twórczości i transcendencji. Podobnie jak w poprzednim rozdziale na początku znajdują się teoretyczne aspekty edukacji aksjologicznej i wychowania ku wartościom, a następnie prezentacja praktycznych sposobów realizacji tych założeń. Przedstawione zostały tu przykłady wprowadzania wychowania ku wartościom na godzinach do dyspozycji wychowawcy, na lekcjach przedmiotowych, aksjologiczne sesje popularnonaukowe, projekty aksjologiczne oraz wykorzystanie apeli szkolnych jako okazji do zgłębiania istoty wartości.

Rozdział VI został zatytułowany „Dydaktyczna wartość dodana – wybrane przykłady dobrych praktyk”. Czytelnik znajdzie tu opisy różnorodnych, oryginalnych działań poszczególnych szkół oraz opisy specyficznych szans edukacyjnych, których

działania te były nośnikiem. Opisane przykłady są źródłem wiedzy na temat możliwości innowacji i twórczości w pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz stanowią bogactwo wzorów, z których można czerpać projektując swoją pracę pedagogiczną.

W rozdziale VII przedstawione zostały wybrane osiągnięcia edukacyjne uczniów i ocena przez absolwentów stworzonych szans edukacyjnych. Lektura tego rozdziału pokazuje, że podejmowane z dużym zapałem przez nauczycieli i uczniów różnorodne inicjatywy (opisane w poprzednich rozdziałach) przekładają się na wysokie wyniki osiągane przez uczniów w testach gimnazjalnych oraz konkursach i olimpiadach przedmiotowych. Zawarte w ostatnim podrozdziale wypowiedzi absolwentów szkół gimnazjalnych, zrzeszonych w TGPzMMiW, są potwierdzeniem, że zaangażowanie dyrektorów, nauczycieli, wzajemna między nimi wymiana doświadczeń, poszerzanie oferty edukacyjnej skierowanej do uczniów, troska o ich integralny rozwój w istotny sposób wywarły pozytywny wpływ na młodzież, na ich dalsze drogi i wybory życiowe.

Z racji tematyki i sposobu prezentacji podjętych zagadnień książka ta jest skierowana do szerokiego kręgu odbiorców. Jest interesującym źródłem wiedzy na temat badań w działaniu, aksjologicznych podstaw edukacji szkolnej, różnych ciekawych form pracy dydaktyczno-wychowawczej, w tym pracy metodą projektów, co z pewnością zainteresuje czytelnika zajmującego się pedagogiką szkolną oraz dydaktyką. Jest także bogatym źródłem interesujących, sprawdzonych, konkretnych działań zwiększających efektywność pracy pedagogicznej, które mogą stać się inspiracją dla dyrektorów szkół, nauczycieli praktyków oraz studentów planujących pracę w szkole.

Beata Komorowska
Katedra Dydaktyki i Edukacji Szkolnej KUL

Janina U s z y ń s k a - J a m r o c, Andrzej C i c h o c k i (red.),
Edukacja elementarna w teorii i praktyce, Białystok: Trans Humana
2012, ss. 294.

Edukacja młodszych dzieci w szkole i przedszkolu od dawna jest tematem wielu debat publicznych, spotkań naukowych i publikacji książkowych. Książka pod redakcją Janiny Uszyńskiej-Jamroc i Andrzeja Cichockiego zatytułowana *Edukacja elementarna w teorii i praktyce* wpisuje się w nurt rozważań nad obrazem codziennej rzeczywistości, tworzonej przez nauczycieli w szkole i przedszkolu, a rzeczywistymi potrzebami wychowanków.